

Mehmed Dželalbeg¹⁾ perovoda inspektora bio je s činovništvom ovoga ureda posve zadovoljan, a i ono je bilo s njim. Ne znam, da li je on potaknuo oca, ili je njegov otac to sam učinio i pozvao ga u Carigrad. I tako se on zahvalio na službi i otišao. Nagradu od prošle godine, koju je zaslužio, ostavio je svome nasljedniku. Što je posijao, ovaj će požeti, ili, mošt, što ga je on cijedio, ovaj će popiti.

Kao što je prošlog ljeta bila silna žega u Mostaru, tako je sada ovdje duga i žestoka zima. Ona nam zadaje dosta muke i neugodnosti.

Ove muke i neugodnosti svakako nije lako podnijeti čovjeku, koji je odgojen u Carigradu, ali Dželalbeg je sve ovo preturio i najdosadnije vrijeme zabacio za leđa. I zaista, nije za nj bio lak posao nekoliko mjeseci sjediti zatvoren u Sarajevu.

Sarajevo je silno privlačiv grad, premda je u njem zima oštra; zrak je vrlo zdrav, kao što su zdravi i stanovnici. Ovdje se silno slažu strani konzuli među sobom i sa činovništvom.

Najmanje jedamput nedjeljno prave razna sijela na koja pozivaju i činovnike i tako se ugodno zabavljaju.

Zimu smo preturili. Sada je već stiglo proljeće, a priroda se sprema da nas nagradi. Naravna stvar, inspektorat, koji je radio oko ustrojstva i uređenja vojske nada se uskoro, da će biti za kretko pri svršetku posla, pa od države nagrađen.

Obzirom na ovo, Dželalbegov povratak ne može bit opravdan. Što se mene tiče, ja ne bih nikako udovoljio njegovoj želji, da se povrat, nego bih ga prisilno zadržao neko vrijeme ovdje. Ali što ću, kad se njegov mnogogopoštovani otac službeno na me obratio, da ga pustim, pa nijesam mogao razbiti srce mnogopoštovanom starcu.

Sarajevo je u doba cvata zaista lijepo vidjeti. Onog silnog snijega na jedamput je nestalo. Tamnozeleno drveće i trava, koja se počela zeleniti, neopisivo su djelovali na ljudska srca tako da su na jednom postala vesela i zadovoljna.

* O ašikovanju vidi: Ant. Hangi, Život i Običaji muslimana u Bosni i Hercegovini II. izdanje. Sarajevo 1906., str. 151.—167. — Hangi — Tausk: Die Moslim's in Bosnien-Hercegovina, ihre Lebensweise, Sitten und Gebräuche. Sarajevo, 1907. str. 169.—191. — N. Buconjić: Život i običaji Hrvata katoličke vjere u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1908. str. 71.—80.

¹⁾ Stariji sin Riza efendije, vrlo ugledna građanina carigradskog.

Sve ide s nekim ushićenjem i osobitim veseljem na izlete. Svježa polja okićena su zelenom travom i čini ti se, da su po njima prostrte haljine zelene kao smaragd. U grupama idu djevojke sa svojim momcima na izlet, da se razgovaraju i zabavljaju. Kad puhne vjetar, što donosi miris ambre, a tamnozeleno lišće zatreperi na drveću, čini ti se, kao da pozdravlja njihov dolazak.

Jednog petka ranom zorom začuše se krasne pjesme sarajevskih ljepotica, te me prisilile, da pitam, što je to.

Rekoše mi, da je običaj da Sarajlije idu svakog petka i ponedjeljka na izlet u okolicu grada, danas na ovu, sutra na onu stranu.

Djevojke najavljuju odlazak svojim momcima vrlo ugodnom pjesmom.

Isti dan zaključim ja s Nali-pašom, bosanskim mulom i nama podčinjenim činovništvom, da se toga dana nađemo na tom izletu.

Kad smo došli na izlet, opazimo skup lijepih djevojaka, kako su uzele jedna drugu za ruku i pjevajući pjesme u materinskom jeziku igraju neku igru nalik na evropski ples. Mladići se poredali prema njima, pa ih promatraju. Tu se dobaci i po koja riječ, ali na vrlo uljudan i pristojan način. Jedan od drugova spomenu i Dželalbega, da mu zazuji u ušima, rekavši, da je znao, kako se u proljeću ovdje uživa, sigurno ne bi bio otišao. Zaista, lijep prizor i uživanje! Ali molim Vas, ne prisposodobite ove naše izlete izletima u Kjathani, i ne recite: naš kadiasker efendija bacio se na različna uživanja, kojima omalovažava svoj položaj!

Ovakova jedna prisposodba zaista bi bila neumjesna. Tamošnji pozdravi i namigivanja traže upravo ono, što nije dopušteno, a ovdasnja nabacivanja i razgovori vode upravo zakonitom braku.

Ovaj dan doživismo jedan interesantan slučaj: Neki mladić razgovarao s jednom lijepom djevojkom već tri godine i siromaštvo je jedina zapreka njihovoj ženidbi.

Saznavši to, sabrasmo između sebe do petnaest dukata i mula efendija ih vjenča. I od tada smo uobičajili, da na svakom izletu usrećimo dva zaljubljena srca.

Pobrinuli smo se i za druga sredstva, kojima bi olakšali ženidbe, jer mislimo, da nam je dužnost naći načina, da djevojke godinama ne ašikuju, nego da se za vremena udaju i odgajaju junake za obranu domovine.

Ovaj naš korak prouzrokovao je, da djevojke posvećuju mnogo veću pažnju činovnicima inspektorata, nego roditeljima, a kao dokaz za ovu tvrdnju služe mnoge pjesme, što su ih ispjevale djevojke, kojima mame

svoje momke. Za nas je bilo od osobite važnosti pridobiti djevojke za našu stvar, kako bismo olakšali rad oko ustrojstva bosanske vojske.

Prigodom Ramazana odredili smo propovjednike, koji su po različnim mjestima propovijedali i tako djelovali na pametne mladiće da stupe u vojsku. No većina je mladića zaljubljena i vezana za svoje drage. Što nam je preostalo drugo, nego predobiti djevojke, koje ih pjesmom mame?!

Bosanski je narod vrlo pobožan. Svoje svećenike štuje i ljubi. Što se ašikovanja tiče, u tome ne slušaju svojih svećenika, koji im ovo zabranjuju. Ovo je njihov stari običaj, koji je već s njima srastao i od kojega ih nije lako rastaviti.

Ovdje djevojke ne oblače feredže, dok se ne udaju. Slobodno idu, ašikuju i razgovaraju se s mladićima.

Oni u ovome ne vide ništa nepristojna. U istinu, sve se ovo vrši na najpošteniji način.

I pravo da Vam rečem, ovdje su i mladići i djevojke odveć čedni i poštenu, drže do svoje riječi vrlo mnogo, a u moralnom pogledu nijesu ni najmanje pokvareni. I da

se ne oslanjam na njihovo poštenje, ne bih smio zagaziti u ovako težak posao, kao što je ustrojstvo vojske u ovim krajevima. —

Sarajevo, 25. ševala 1280. (početkom travnja 1864.)

Evo prijevoda i drugog Dževdetova pisma,²⁾ što je tiskano u spomenutoj knjizi,³⁾ a kao i kod prvog ne navodi se, komu je pisano. Dana 25. zilhidžeta 1280. (krajem lipnja 1864.) pisao je Dževdet Nazim begu jedno pismo u kome se govori također o ašikovanju. Mala je razlika u sadržaju ovih listova. Ovo je drugo pismo objelodanjeno u jednoj drugoj turskoj knjizi sa još četiri Dževdetova pismo iz Bosne.

Preveo H. Kreševljaković.

²⁾ Narodna Starina, svezak II., str. 162.

³⁾ Mustafa Rešid: Asari Mešahir. Carigrad 1303. (1886.) str. 42—47. Ovo je djelo izdalo ministarstvo prosvjete. Ahmed Dževdet pisao je još jedno pismo o ašikovanju u Sarajevu datirano 25. zilkideta 1280. (lipanj 1864.), koje je objelodanjeno u »Asari Mešahiru«, ali se u bitnosti od ovoga ništa ne razlikuje.

PISMA BISKUPA STROSSMAYERA ERAZMU BARČIĆU.

Priopćio dr. Milan Prelog.

Dobrotom g. Dušana Plavšića, u čijem se posjedu nalazi korespondencija Erazma Barčića, donosim ovdje 16 pisama mecene Strossmayera odlučnom i simpatičnom našem narodnom borcu na Primorju. Sva ta pisma nijesu od bog zna kakove vrednote, no ipak držim, da je potrebno, da se odštampaju i da se tako sačuvaju kao materijal za izdavanje cjelokupne Strossmayerove korespondencije, koja bi morala da što prije nađe svoga izdavača. Kod nas se uopće vrlo malo pažnje posvećuje izdavanju korespondencije naših istaknutijih ljudi, a ipak je takova korespondencija veoma često važno i znamenito historijsko vrelo.

U doba, u kom Strossmayer dopisuje s Barčićem, Strossmayer više ne učestvuje u aktivnoj politici, ne dolazi u sabor, ali ipak pažljivo prati razvitak političkih prilika. Iz svih ovdje priopćenih pisama, a i u drugim, što sam ih priopćio u »Jugoslavenskoj Njivi« (1922. II. 140) razabire se osobito toplo prijateljsko osjećanje za Barčića. Biskup svaku priliku upotrebljava, da pohvali Barčićev politički rad i da naglasi, kako se on potpunoma identifikuje s Barčićevim nazorima (»da smo Hvala Boгу u svemu, što se našega naroda tiče jedna duša i jedno srce« br. 4.). Biskup podupire mate-

rijalno neku Barčićevu političku akciju (br. 1.), moli ga, da podupre sa svojom strankom Mazzuru »u nekoj vrlo važnoj stvari«. Zanimljivo je, da napose pozdravlja Folnegovića (br. 2.), kojega »vele štuje«. Barčić i Folnegović bili su u »stranci prava« onaj element, s kojim su Strossmayer i njegovi prijatelji »koji iskreno iz sveg srca ljube dom naš, čast i slobodu naroda svoga« jedino mogli da računaju. »Znamo mi svi«, veli biskup, »da ta nesretna nagodba ništa drugo nije nego mrtvo slovo i izvor svih zala, koja nas tište, ali u političkom životu često put ne da se ignorirati fakt, pače često put mora se čovjek na njega obazrijeti upravo zato, da ga čim prije odstrani i inim zamijeni, što istini i pravdi odgovara i što ima vrelom postati prave slobode, časti i bolje budućnosti«.

Biskup poziva Barčića (br. 5.) da ostanu postojani i nepomični prijatelji i u ljubavi i obrani domovine i našega naroda. »Vjerujte Boгу, nas se dvojica u svemu slažemo«. Ono, što se na nj baca »od vladajuće struje«, to je proračunano, a napadaji s druge strane potječu od puke strasti, mržnje i sljepoće, koja ne će da vidi, da to samo zlotvorima našim u prilog ide. Koja je to druga strana, tome ne treba komentara.